

Mirosław KALINOWSKI*
Iwona NIEWIADOMSKA**
Jarosław KOZAK***

AUTORYTET MORALNY TRZECH PAPIEŻY W OPINII MŁODZIEŻY SZKÓŁ ŚREDNICH Analiza uwarunkowań światopoglądowych i religijnych

Młodzi ludzie mogą dziś postrzegać papieski autorytet moralny nie tyle przez pryzmat doktryny religijnej, ile jako figurę uniwersalną – zakorzenioną raczej w wartościach humanistycznych niż konfesyjnych. Współczesne rozumienie autorytetu moralnego w Kościele katolickim coraz częściej odchodzi od sformalizowanego, sztywnego modelu nauczania normatywnego, większy nacisk kładziony jest na relacje, obecność i solidarność.

Współczesna młodzież dorasta w warunkach głębokich przemian kulturowych – obejmujących również sferę religii – które w bezprecedensowy sposób wpływają na postrzeganie autorytetów moralnych. Współczesna młodzież funkcjonuje w przestrzeni napięć aksjologicznych, w której procesy indywidualizacji wartości współlistnieją z rosnącą polaryzacją światopoglądową. Zmiany w postawach wobec kwestii moralnych, takich jak aborcja czy eutanazja, nie wynikają więc wyłącznie z indywidualizacji, lecz są również efektem szerszych procesów społecznych, kulturowych i politycznych, w tym intencjonalnych działań podejmowanych w przestrzeni publicznej, które wpływają na kształtowanie opinii młodych ludzi. Młodzi ludzie nie odrzucają wartości moralnych jako takich, lecz coraz częściej konstruują je indywidualnie, na własnych zasadach, korzystając z dostępnych wzorców, przetwarzając je w ramach osobistego doświadczenia i potrzeb¹. Temat ten nabiera szczególnego

* Prof. dr hab. Mirosław Kalinowski – Katedra Nauk o Rodzinie, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: rektorat@kul.pl, ORCID 0000-0002-4611-3380 [pełna nota o Autorze na końcu numeru]

** Prof. dr hab. Iwona Niewiadomska – Katedra Psychoprofilaktyki Społecznej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: iwona.niewiadomska@kul.pl, ORCID 0000-0002-0244-2748 [pełna nota o Autorce na końcu numeru].

*** Dr Jarosław Kozak – Katedra Katolickiej Nauki Społecznej i Socjologii Moralności, e-mail: jaroslaw.kozak@kul.pl, ORCID 0000-0003-1048-8575 [pełna nota o Autorze na końcu numeru].

¹ Por. I. N i e w i a d o m s k a, *Młodzież*, w: *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu*, red. M. Kalinowski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, s. 172.

znaczenia w kontekście erozji autorytetu instytucji religijnych² oraz rosnącej indywidualizacji przekonań światopoglądowych³. W tak zmieniającej się rzeczywistości szczególnie interesujące staje się pytanie, czy i na jakich zasadach papieże, postrzegani tradycyjnie jako najważniejsi liderzy moralni Kościoła katolickiego, są nadal uznawani przez młodych ludzi za autorytety.

Dotychczasowe badania stosunkowo niewiele uwagi poświęcały porównawczej analizie percepcji przez młodych ludzi trzech ostatnich papieży – Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka – jako figur autorytetu moralnego. Brakuje pogłębionych danych empirycznych, które ukazywałyby nie tylko poziom uznania dla poszczególnych papieży, lecz także czynniki, które to uznanie warunkują i różnicują.

Wypełnienie tej luki badawczej jest istotne zarówno z naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia, ponieważ pozwala lepiej zrozumieć procesy redefinicji autorytetu moralnego wśród młodzieży oraz wskazać, jakie elementy socjalizacji religijnej, wartości etycznych czy postaw światopoglądowych sprzyjają utrzymaniu bądź erozji autorytetu Kościoła, przy czym trwałość tego autorytetu – podobnie jak ładu społecznego – zależy od zakorzenienia w wartościach, które jednostki nie tylko uznają, ale także praktykują we wspólnocie⁴. W kontekście postępujących procesów sekularyzacji⁵, indywidualizacji religii⁶ oraz spadku zaufania do instytucji religijnych⁷, wiedza ta ma także wymiar praktyczny – może wspierać działania duszpasterskie, edukację religijną oraz komunikację Kościoła z młodym pokoleniem, uwzględniając jego różnicowane oczekiwania i style życia.

W celu zbadania wskazanych wyżej kwestii przeprowadzono badanie ilościowe wśród młodzieży szkół średnich z zastosowaniem standaryzowanego kwestionariusza. Za zmienne zależne przyjęto ocenę autorytetu moralnego trzech papieży, natomiast predyktorami były zmienne społeczno-demograficz-

² Zob. W.L. Bennett, S. Livingston, *A Brief History of the Disinformation Age: Information Wars and the Decline of Institutional Authority*, w: *Streamlining Political Communication Concepts: Updates, Changes, Normalcies*, red. S. Salgado, S. Papathanassopoulos, Springer International Publishing, Cham 2023, s. 43-73.

³ Zob. M. Zemło, *Aksjonormatywne orientacje uczniów szkół ponadpodstawowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2019.

⁴ Por. S. Feil, M. Wódka, M. Zdun, *Aksjologiczne podstawy ładu społeczno-gospodarczego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2019, s. 66.

⁵ Zob. B. Zarzycka, T. Kamil, M. Annette, R. Rybarski, *Relationship Stability in a Polish Cultural Setting: A Moderated Mediation Model of Acceptance of Transcendence, Sanctification, and Religious Literalism*, „Marriage & Family Review” 61(2025) nr 2, s. 107-129.

⁶ Zob. I. Borowik, *The Role of Religion in Transformations of Identity in Poland*, w: *Countering the Global: Anti-Global Religion, Global Dissent and Multiple Globalisms*, red. B.A. Jacobsen, M. Warmind, P.B. Andersen, A. Hvithamar, Brill, Leiden 2025.

⁷ Por. P.M. Mąkosa, P. Rozpędowski, *Youth Attitudes Toward the Catholic Church in Poland: A Pastoral Perspective*, „Practical Theology” 16(2023) nr 1, s. 74n.

ne, zmienne dotyczące religijności oraz postawy wobec kluczowych kwestii bioetycznych. Analizy statystyczne (regresja liniowa) pozwoliły określić, które z tych zmiennych mają istotny związek z poziomem uznania dla poszczególnych papieży.

Doniosłość niniejszych badań polega zatem na empirycznym porównaniu czynników kształtujących autorytet trzech papieży w oczach młodzieży, co umożliwia zniuansowaną interpretację dynamiki autorytetu religijnego w warunkach współczesnych. Badanie to wnosi nową perspektywę do socjologii religii, badań nad młodzieżą oraz refleksji nad przyszłością społecznego oddziaływania Kościoła w Europie Środkowo-Wschodniej.

JAN PAWEŁ II AUTORYTET W PAMIĘCI SPOŁECZNEJ

Niemal od początku pontyfikatu Jana Pawła II postać papieża Polaka była przedmiotem licznych badań socjologicznych, które ujawniają zarówno siłę jego autorytetu moralnego, jak i zmieniający się charakter jego oddziaływania na kolejne pokolenia młodych Polaków. W latach osiemdziesiątych i na początku lat dziewięćdziesiątych Jan Paweł II jawił się jako niekwestionowany wzór osobowy i moralny punkt odniesienia. W roku 1991 aż 82,9% młodzieży licealnej i 68,8% studentów zgodziło się ze stwierdzeniem, że jest on wzorem osobowym kapłana. Jedynie niewielka część respondentów – odpowiednio 12,2% i 16,0% – odrzucało tę opinię. Dane te świadczą o wysokim stopniu akceptacji Jana Pawła II w okresie, gdy jego obecność była nie tylko zapośredniczona przez media, ale również bezpośrednio przeżywana przez społeczeństwo dzięki liczным pielgrzymkom czy zaangażowaniu społecznemu Papieża⁸.

W latach 2002-2003 wśród studentów Szczecina przeważało poczucie, że postać Jana Pawła II nie miała związku z ich indywidualnym stosunkiem do wiary (53,4%). Studenci, którzy dostrzegali taki związek, stanowili zaledwie 12,6% badanych⁹.

W badaniu przeprowadzonym kilka lat później wśród studentów Lublina tylko 35,4% studentów zadeklarowało, że kieruje się nauczaniem Jana Pawła II, ponad połowa (54,3%) respondentów przyznała natomiast, że nie zna go na tyle dobrze, by móc jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Co dziesiąty badany (10,0%) stwierdził, że nie kieruje się jego przesłaniem. Pytanie o przy-

⁸ Por. J. K o z a k, *Dzieci postmoderny? Studium socjologiczne nad religijnością studentów*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia, Sandomierz 2014, s. 559.

⁹ Por. A.M. K r ó l i k o w s k a, *Zachowanie, porzucanie, dekonstrukcja. Religia w świadomości młodzieży studenckiej*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2013, s. 189.

należność do tak zwanego pokolenia Jana Pawła II ujawniło podobną ambiwalencję: 39,6% badanych studentów identyfikowało się z tym określeniem, 29,4% – nie identyfikowało się z nim, a 30,8% pozostało niezdecydowanych. Co istotne, w odpowiedzi na pytanie o osobę godną naśladowania, Jana Pawła II wskazało zaledwie 8,7% respondentów. Znaczące różnice odnotowano między studentami różnych uczelni. Studenci uniwersytetu katolickiego (Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II – 44,7%) znacznie częściej wskazywali papieża jako swój autorytet niż studenci uniwersytetu niekatolickiego (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – 34,3%), uczelni medycznej (33,8%), przyrodniczej (33,1%) czy technicznej (31,5%)¹⁰.

W badaniach ogólnopolskich przeprowadzonych jesienią 2007 roku, gdy wskaźnik uznania dla papieża Polaka osiągnął najwyższy poziom, aż 94,0% badanych wskazywało Jana Pawła II jako autorytet moralny. Badanie przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) w roku 2009 wykazało ponadto, że jest on uznawany za wzór osobisty i ikonę narodową. Choć od tego czasu wskaźnik uznających Jana Pawła II za autorytet spada, w roku 2023 nadal deklarację taką składało 81,0% respondentów¹¹. Z kolei według badania przeprowadzonego przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych (IBRiS) na zlecenie „Rzeczypospolitej” w roku 2025, 72,3% ogółu respondentów wciąż uznaje Papieża Polaka za ważną postać i autorytet. Co istotne, nawet wśród osób niewierzących (43,0%) i o poglądach lewicowych (48,0%) zachował on względnie wysoki poziom uznania¹².

BENEDYKT XVI TEOLOG I STRAŻNIK TRADYCJI

W roku 2013 większość Polaków postrzegała papieża Benedykta XVI jako autorytet moralny – 64,0% badanych zadeklarowało, że jego osoba i nauczanie miały znaczenie dla ich systemu wartości, z czego 22,0% wyraziło to zdecydowanie. Równocześnie 29,0% nie dostrzegało w nim autorytetu, a 7,0% nie miało zdania. Uznanie dla Papieża częściej wyrażały osoby starsze, mieszkańcy wsi, osoby mniej wykształcone oraz bardziej religijne. Wśród osób uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu aż 96,0%

¹⁰ Por. K o z a k, dz. cyt., s. 558.

¹¹ Por. B. R o g u s k a, *O społecznym autorytecie Kościoła*, CBOS, Warszawa 2022, s. 2.

¹² Zob. T. K r z y ż a k, *Jan Paweł II jest autorytetem dla młodych? Znamy wyniki sondażu*, Rzeczpospolita, 2 IV 2025, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art42049011-jan-pawel-ii-jest-autorytetem-dla-mlodych-znamy-wyniki-sondazu>.

oceniał jego pontyfikat pozytywnie, natomiast wśród osób niepraktykujących wskaźnik ten spadał do 55,0%¹³.

Choć ogólna ocena działań Benedykta XVI na rzecz rozwiązywania problemów współczesnego świata była wysoka (83,0% ocen pozytywnych), to jednak wyraźnie ustępowała ocenom pontyfikatu Jana Pawła II. Wśród katolików deklarujących życie zgodne z nauczaniem Kościoła aż 85,0% uznało Benedykta XVI za autorytet moralny, podczas gdy wśród osób niewierzących lub religijnie obojętnych było to jedynie 12,0%. Badanie sugeruje, że mimo ogólnego szacunku dla Benedykta XVI jego autorytet miał charakter bardziej „wewnątrzkościelny” i wywierał mniejszy wpływ na szerszy, ponadreligijny kontekst społeczny?¹⁴.

Tendencję tę potwierdzają nowsze dane – według badań CBOS z roku 2022 Benedykta XVI za autorytet moralny uznaje już tylko 60,0% badanych, co świadczy o osłabieniu jego pozycji w przestrzeni publicznej i ograniczonym zasięgu jego oddziaływania poza środowiskami silnie związanymi z Kościołem¹⁵. Jego wizerunek często zestawiany był z wizerunkiem Jana Pawła II – Benedykta XVI przedstawiano jako w większym stopniu teologa niż duszpasterza i osobę zdystansowaną do rzeczywistości, co podkreślały także media. W prasie pojawiał się jego obraz jako „korektora” zbyt szeroko zakrojonego ekumenizmu poprzednika. Utrzymywano, że jego pontyfikat stanowił próbę zdyscyplinowania Kościoła po dynamicznych dekadach pontyfikatu Jana Pawła II¹⁶.

PAPIEŻ FRANCISZEK REFORMATOR SPOŁECZNY W CIENIU KONTROWERSJI

Badanie CBOS z roku 2014, przeprowadzone rok po wyborze Jorge Mario Bergoglio na papieża, wykazało, że aż 95,0% Polaków pozytywnie oceniło działania papieża Franciszka zmierzające do rozwiązania problemów Kościoła, z czego 57,0% „zdecydowanie pozytywnie”. Znaczna większość badanych (83,0%) uznała go za autorytet moralny, a niemal połowa (44,0%) – w sposób zdecydowany. Szczególnie wysokie uznanie notowano wśród osób starszych,

¹³ Por. R. B o g u s z e w s k i, *Polacy o pontyfikacie papieża Benedykta XVI*, Fundacja CBOS, Warszawa 2013, s. 6n. (https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_039_13.PDF&ved=2ahUKewjR3saVn7iRAxU-oUFUIHWLHAUUQFnOECBcQAQ&usg=AOvVaw2orE8f-2i3E7PA0jLgC7k2).

¹⁴ Por. tamże.

¹⁵ Por. R o g u s k a, dz. cyt., s. 2.

¹⁶ Por. D. G u z e k, *Papież Jan Paweł II, Benedykt XVI i Franciszek w relacjach polskich dzienników. Przypadek sede vacante z 2013 roku*, w: *Wielkość czy autorytet? Jan Paweł II w przekazach polskich mediów podczas jego kanonizacji*, red. J. Olędzki, T. Sasińska-Klas, Stowarzyszenie Absolwentów Dzieło, Warszawa 2016, s. 45-48.

głęboko wierzących oraz emerytów. Co istotne, nawet wśród osób niewierzących 38,0% postrzegało Franciszka jako autorytet moralny. Pozytywny odbiór Franciszka kontrastował z wcześniejszymi wynikami dotyczącymi Benedykta XVI i wskazywał na duży kapitał społeczny nowego Papieża, także wśród mniej praktykujących i młodszych grup wiekowych¹⁷. W początkowej fazie pontyfikatu Franciszka jego styl, postrzegany jako pełen prostoty, empatii i symbolicznej bliskości z ludźmi, wywołał entuzjastyczne reakcje. Podczas Światowych Dni Młodzieży w Rio de Janeiro w roku 2013 papież dał się poznać jako lider o franciszkańskiej duszy, który pragnie Kościoła bliskiego ludziom, nawołując do solidarności, pokory i otwartości. Jego pierwsza podróż zagraniczna do Brazylii stała się spektakularną manifestacją nowego stylu papieskiego nauczania: bliskiego codziennym doświadczeniom wiernych, osadzonego w realiach ubogich, a także otwartego na dialog ekumeniczny i międzyreligijny¹⁸.

Papież Franciszek, choć początkowo cieszył się wysokim zaufaniem, w roku 2022 uznawany był za autorytet moralny już tylko przez 57,0% respondentów. Spadek ten wiązano z jego reakcją na wojnę w Ukrainie – reakcją, która była niezgodna z odczuciami społecznymi względem tego wydarzenia¹⁹. Jak zauważa Małgorzata Okupnik: „Labirynt jest dobrą metaforą do opisania dylematów, przed jakimi stanęły osoby wierzące (i nie tylko one) w obliczu oceny papieskich reakcji na agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainę [...]. Wiele osób odniosło jednak wrażenie, że papież Franciszek błądzi, niewłaściwie ocenia sytuację. Chociaż podąża utartą drogą nauki społecznej Kościoła i dyplomacji watykańskiej (kontynuującej Ostpolitik), to niektóre jego wypowiedzi (a także przemilczenia) budziły i nadal budzą kontrowersje”²⁰.

CZYNNIKI RÓŻNICUJĄCE TRZECH PAPIEŻY

Analiza literatury przedmiotu jednoznacznie wskazuje, że percepcja autorytetu moralnego papieża jest silnie zróżnicowana społecznie i zależna od szeregu zmiennych społeczno-demograficznych oraz światopoglądowych. Kluczowe znaczenie mają tu przede wszystkim religijność (zarówno deklaracja

¹⁷ Por. J. B e r ł o w s k i, *Pontyfikat papieża Franciszka w opinii Polaków*, CBOS, Warszawa 2014, s. 2n.

¹⁸ Por. S. G e o r g e, *Report on Pope Francis and the 2013 World Youth Day*, „International Bulletin of Missionary Research” 38(2014) nr 2, s. 74n.

¹⁹ Por. K. M c L a r r e n, *The Silence of the Roman Catholic Church on the Ukraine War*, „The Review of Faith & International Affairs” 22(2024) nr 1, s. 98.

²⁰ M. O k u p n i k, „Cień Kaina”. *Temat wojny w wypowiedziach papieża Franciszka*, „Człowiek i Społeczeństwo” 54(2022), s. 152.

tywna, jak i praktykowana), częstotliwość uczestnictwa w praktykach religijnych, wiek oraz orientacja polityczna. Najwyższy poziom uznania dla każdego z papieży – niezależnie od ich stylu pontyfikatu – odnotowuje się wśród osób starszych, głęboko wierzących i identyfikujących się z prawicą²¹.

Równocześnie widoczne są różnice w zakresie „zasięgu autorytetu”. Podczas gdy Jan Paweł II zachował wysokie wskaźniki uznania także wśród osób młodszych, niewierzących i o poglądach lewicowych²², Benedykt XVI postrzegany był głównie jako autorytet „wewnątrzkościelny”, ograniczony do środowisk silnie związanych z Kościołem²³. Z kolei Franciszek, mimo początkowego społecznego entuzjazmu, który wykraczał poza środowiska tradycyjnie religijne, w ostatnich latach doświadczał spadku uznania, co tłumaczy się rosnącym napięciem między jego przesłaniem a oczekiwaniami społecznymi²⁴. Wszystkie te obserwacje potwierdzają, że postrzeganie autorytetu moralnego papieży nie jest jednorodne, lecz pozostaje silnie uwarunkowane kontekstem społecznym, pokoleniowym i ideologicznym.

METODA BADANIA, MIARY, UCZESTNICZY

Badanie zostało przeprowadzone przez Fundację CBOS w okresie od 8 marca do 17 kwietnia 2024 roku. Celem było zebranie danych na temat postaw uczniów szkół średnich wobec wybranych autorytetów moralnych oraz zagadnień etyczno-religijnych. Badaniem objęto młodzież uczącą się w ostatnich klasach szkół ponadpodstawowych – liceów ogólnokształcących, techników oraz branżowych szkół I stopnia (z wyłączeniem szkół specjalnych).

Zastosowano dwustopniowy, losowy dobór próby oparty na schemacie warstwowym. W pierwszym etapie z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki wylosowano szkoły, z rozróżnieniem na szkoły publiczne i niepubliczne. Losowanie miało charakter systematyczny z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do liczby uczniów w ostatnich klasach. Operat losowania uporządkowano względem województwa i wielkości miejscowości, co pozwoliło uwzględnić zróżnicowanie regionalne i demograficzne.

W drugim etapie w każdej wylosowanej szkole wybierano losowo jeden oddział z programowo ostatniego roku nauki. W przypadku szkół posiadających więcej niż jeden oddział stosowano tablice liczb losowych do wskazania

²¹ Por. R o g u s k a, dz. cyt., s. 3.

²² Zob. K r z y ż a k, dz. cyt.

²³ Por. B o g u s z e w s k i, dz. cyt., s. 2-4.

²⁴ Por. G u z e k, dz. cyt., s. 49-51.

klasy, która miała wziąć udział w badaniu. Wszyscy uczniowie z wybranego oddziału zostali objęci badaniem.

W celu zapewnienia wysokiego poziomu realizacji, dla każdej wylosowanej szkoły wskazano placówki rezerwowe o zbliżonych cechach (typ, status, lokalizacja). W przypadku odmowy udziału w badaniu przez wylosowaną szkołę, realizowano je w szkole rezerwowej.

Całość badania przeprowadzono metodą audytoryjną PAPI (Paper and Pencil Interview) w obecności ankietera CBOS, który udzielał instrukcji i czuwał nad prawidłowym przebiegiem wypełniania ankiet. Jednorazowy czas przeznaczony na wypełnienie kwestionariusza ankiety wynosił 45 minut (jedna godzina lekcyjna). W przypadku uczniów niepełnoletnich odpowiedzialność za uzyskanie zgody rodziców spoczywała na dyrektorach szkół. Potwierdzali oni fakt wyrażenia zgody rodzicielskiej w formularzu albo poświadczali pełnoletność wszystkich uczestników.

Po zakończeniu badania zastosowano ważenie poststratyfikacyjne, uwzględniające województwo, typ szkoły oraz jej status prawny (szkoły publicznej albo niepublicznej). Dzięki temu uzyskano próbę reprezentatywną względem ogólnopolskiej struktury uczniów ostatnich klas szkół średnich, co zostało potwierdzone porównaniem z danymi Systemu Informacji Oświatowej (SIO). Struktura próby nie odbiegała istotnie od populacji, zarówno pod względem typu szkoły, regionu, jak i proporcji płci.

Ostateczna liczba uczniów, którzy wzięli udział w badaniu, wyniosła $n = 1029$, co zapewnia poziom ufności 95,0% przy maksymalnym błędzie oszacowania na poziomie 3,0%. Innymi słowy możemy powiedzieć, że z bardzo dużym prawdopodobieństwem (95,0%) wynik nie odbiega od prawdziwego o więcej niż $\pm 3,0\%$.

Badanie zostało przeprowadzone zgodnie z wytycznymi etycznymi Fundacji CBOS, publicznej instytucji badawczej afiliowanej przy polskim rządzie. Kwestionariusz nie zawierał pytań pozwalających na identyfikację uczestników, a dane analizowane były wyłącznie w formie zbiorczej.

Zmienną zależną w analizie stanowiła deklarowana przez respondentów ocena autorytetu moralnego przypisywanego trzem papieżom: Janowi Pawłowi II, Benedyktowi XVI oraz Franciszkowi. Uczniowie zostali poproszeni o odpowiedzi na trzy osobne pytania, w których oceniali, w jakim stopniu każda z tych postaci jest dla nich autorytetem moralnym. Pytania miały jednolitą strukturę i brzmiały odpowiednio: „W jakim stopniu dla Ciebie jest autorytetem moralnym: papież Jan Paweł II” (P18_A), „Benedykt XVI” (P18_B) oraz „Papież Franciszek” (P18_C). Odpowiedzi udzielano za pomocą siedmiopunktowej skali, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie jest autorytetem”, a 7 – „zdecydowanie jest autorytetem”. Skala ta pozwalała uchwycić zróżnicowanie

natężenia postrzeganego autorytetu oraz umożliwiała bezpośrednie porównania między trzema papieżami.

Zmienne zależne odnosiły się do konkretnych, powszechnie rozpoznawalnych autorytetów religijnych o jednoznacznie zdefiniowanym statusie symbolicznym i społecznym. Ze względu na jednoznaczność pytań oraz deklaracyjny charakter uzyskiwanych odpowiedzi, nie było konieczności przeprowadzania dodatkowych analiz walidacyjnych ani testów rzetelności²⁵.

Religijność respondentów została ujęta w badaniu wielowymiarowo – z uwzględnieniem zarówno przekonań i deklaracji wiary, jak i praktyk religijnych.

Poziom indywidualnego zaangażowania religijnego mierzono między innymi poprzez autodeklarację wiary (M9) ocenianą za pomocą pięciostopniowej skali Likerta (od 1 – „zdecydowanie nie wierzę”, do 5 – „zdecydowanie wierzę”) oraz częstotliwość praktyk religijnych (M7; 1–5) i częstotliwość przystępowania do spowiedzi (M15; 1–5). Ważnym wskaźnikiem instytucjonalnego zakorzenienia religijnego był również udział w lekcjach religii (katechezie) (M10; 0 – nie, 1 – tak) oraz przynależność do ruchów religijnych (M12; 0 – nie, 1 – tak).

W badaniu ujęto także kontekst rodzinny religijności – uczniowie oceniali częstotliwość praktyk religijnych matki i ojca (M8_Matka_praktyki, M8_Ojciec_praktyki) za pomocą czterostopniowej skali (1 – „wcale” do 4 – „bardzo często”). W analizie uwzględniono również informacje o przyjęciu trzech sakramentów inicjacji chrześcijańskiej: chrztu (M13a), pierwszej komunii świętej (M13b) oraz bierzmowania (M13c) – kodowane binarnie (0 – nie, 1 – tak).

Włączenie wielu zmiennych dotyczących zarówno przekonań, jak i praktyk religijnych umożliwiło uchwycenie zarówno intensywności, jak i form zaangażowania religijnego młodzieży. Zmiennych tych nie łączono w jeden indeks ogólny, lecz traktowano je odrębnie, aby zidentyfikować ich indywidualny związek z oceną autorytetu moralnego poszczególnych papieży.

Drugą grupę zmiennych niezależnych stanowiły postawy światopoglądowe wobec wybranych kwestii moralnych i bioetycznych, zawarte w pytaniu P33. Respondenci oceniali na pięciopunktowej skali (od 1 – „całkowity brak akceptacji”, do 5 – „pełna akceptacja”) swój stosunek do takich zjawisk, jak: współżycie seksualne przed ślubem (P33_A), zdrada małżeńska (P33_B), rozwód (P33_C), antykoncepcja (P33_D), aborcja (P33_E), związki homoseksualne (P33_F), eutanazja (P33_G), badania genetyczne na embrionach ludzkich (P33_H), zapłodnienie in vitro (P33_I), adopcja dzieci przez pary jedнопłciowe (P33_J), korekta płci (P33_K) oraz macierzyństwo zastępcze

²⁵ Por. M. Ł o b o c k i, *Metody i techniki w badaniach pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009, s. 19.

(surogacja, P33_L). Zmienne te traktowane były jako wskaźniki liberalizmu lub konserwatyzmu w odniesieniu do wartości moralnych.

W analizie uwzględniono również podstawowe zmienne społeczno-demograficzne, które mogły mieć związek z postrzeganiem autorytetu moralnego papieża. Do zmiennych tych należała płeć respondenta (Gender), kodowana binarnie (0 – kobieta, 1 – mężczyzna) oraz wiek (M2_Age), traktowany jako zmienna ilościowa. Uczniowie wskazywali także typ miejscowości zamieszkania (M4_MIEJS) na pięciostopniowej skali porządkowej (od 1 – wieś, do 5 – duże miasto powyżej 500 tysięcy mieszkańców). W badaniu ujęto także ocenę warunków materialnych gospodarstwa domowego (M6) na pięciostopniowej skali (od 1 – „zdecydowanie złe”, do 5 – „zdecydowanie dobre”, a także poziom wykształcenia matki i ojca (M5_Matka_edu, M5_Ojciec_edu), określany na siedmiostopniowej skali edukacyjnej (od 1 – „brak wykształcenia”, do 7 – „ukończone studia wyższe”).

Zmiennych tych użyto jako zmiennych kontrolnych w analizach regresji, co pozwoliło uwzględnić potencjalne tło społeczno-ekonomiczne mające związek z oceną autorytetu religijnego.

Dobór zmiennych niezależnych oparto na założeniu, że postrzeganie papieża jako autorytetów moralnych zależy od poziomu religijności, przyjętego systemu wartości oraz uwarunkowań społeczno-demograficznych. Zmienne religijne ujęto wielowymiarowo – jako deklaracje wiary, praktyki religijne oraz zaangażowanie w życie instytucjonalne Kościoła – zgodnie z koncepcją „believing, belonging, and behaving”²⁶. Postawy wobec kwestii bioetycznych potraktowano jako wskaźniki moralnego konserwatyzmu lub liberalizmu, co umożliwia ocenę potencjalnej zgodności ze stanowiskiem Kościoła²⁷.

Ujęcie zmiennych społeczno-demograficznych, takich jak płeć, miejsce zamieszkania czy status edukacyjny rodziców, miało na celu kontrolę związku czynników strukturalnych, zgodnie z podejściem socjologicznym, w którym religia rozumiana jest jako społecznie zakorzeniony system znaczeń²⁸ konstytuowany w konkretnych warunkach życia społecznego²⁹.

W badaniu wzięło udział 1029 uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych. Struktura płci w próbie była zbliżona do populacyjnej:

²⁶ Por. G. D a v i e, *Religion in Modern Europe: A Memory Mutates*, Oxford University Press, Oxford 2000; t e n ż e, *The Sociology of Religion: A Critical Agenda*, Sage, Los Angeles 2013, s. 22n.

²⁷ Por. P. N o r r i s, R. I n g l e h a r t, *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide*, Cambridge University Press, Cambridge 2011; D. S z c z y g i e l s k i, *Etos małżeńsko-rodzinny w warunkach polskiego społeczeństwa konsumpcyjnego. Studium socjologiczne*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2020, s. 8.

²⁸ Por. T. L u c k m a n n, T. K a d e n, B. S c h n e t t l e r, *The Invisible Religion: The Problem of Religion in Modern Society*, Routledge, London 2022, s. 49-52.

²⁹ Por. M. H u ł a s, *Życie publiczne i moralność*, „Zeszyty Naukowe KUL” 60(2018) nr 2, s. 408.

46,4% stanowiły kobiety, a 53,6% mężczyźni. Średni wiek respondentów wynosił 19,27 (SD = 0,68), przy rozstępie 3 lat (18-21) i medianie równej 19 lat.

Największą grupę stanowili uczniowie pochodzący ze wsi (44,2%). W miastach do 20 tysięcy mieszkańców mieszkało 11,8% badanych, w miastach 20-100 tysięcy – 20,2%, w miastach 101-500 tysięcy – 15,8%, natomiast w największych ośrodkach miejskich (powyżej 500 tysięcy) – 8,0%.

W zakresie wykształcenia rodziców najczęściej wskazywano średnie zawodowe – zarówno w przypadku matek (41,8%), jak i ojców (29,6%). W przypadku matek 14,5% respondentów wskazało wykształcenie średnie ogólnokształcące, a 19,6% – niepełne średnie. Wykształcenie zasadnicze zawodowe przypisano matkom w 13,6% przypadków, a podstawowe lub niepełne podstawowe – w 3,1%. Wykształcenie „pomaturalne” zadeklarowało 7,4% badanych. W przypadku ojców 21,9% wskazało wykształcenie zasadnicze zawodowe, 20,4% – niepełne średnie, a 13,0% – średnie ogólnokształcące. Kategoria „pomaturalne” pojawiła się w 12,4% przypadków, natomiast 2,7% respondentów przypisało ojcom wykształcenie podstawowe lub niepełne podstawowe.

Mimo że pierwotna skala pomiarowa obejmowała także kategorię „studia wyższe”, żadna z odpowiedzi nie została zakodowana w tej opcji, co może wynikać z ujęcia wykształcenia wyższego w kategorii „pomaturalne” lub z ograniczeń konstrukcyjnych zastosowanego kwestionariusza ankiety. Zmienna ta została uwzględniona w analizie jako porządkowa, z zaznaczeniem ograniczonej rozdzielczości w górnych przedziałach skali.

W zakresie uczestnictwa w praktykach religijnych uczniowie wykazywali znaczne zróżnicowanie. Największa grupa (41,1%) zadeklarowała, że w ogóle nie uczestniczy w praktykach religijnych. Z kolei 25,6% uczęszczało na nabożeństwa kilka razy w roku, 10,0% – jeden lub dwa razy w miesiącu, a 19,5% – raz w tygodniu. Jedynie 3,9% uczniów praktykowało kilka razy w tygodniu.

W odniesieniu do religijności rodziców regularny udział matki w praktykach religijnych deklarowano w 33,5% przypadków, natomiast w przypadku ojca – 27,0%. Niemal co trzeci uczeń (29,8%) wskazał, że jego matka praktykuje sporadycznie, a 18,7% – że w ogóle nie praktykuje. Analogicznie, ojcowie byli określani jako praktykujący sporadycznie przez 31,3% respondentów, a jako niepraktykujący – przez 25,9%.

W zakresie autodeklaracji wiary 4,1% uczniów uznawało się za osoby głęboko wierzące, 32,8% za wierzące, a 22,0% za niezdecydowane, ale przywiązane do tradycji religijnej. Jednocześnie 15,2% określało siebie jako obojętnych wobec religii, a 17,6% jako niewierzących. Dodatkowo 8,4% respondentów zaznaczyło odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Ponad połowa uczniów (52,5%) uczestniczyła w momencie badania w szkolnych lekcjach religii, natomiast 47,5% zadeklarowało, że nie bierze

w nich udziału. Do wspólnot, ruchów lub stowarzyszeń religijnych należało jedynie 4,2% badanych.

W odniesieniu do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej: 98,4% uczniów było ochrzczonych, 96,6% przystąpiło do Pierwszej Komunii Świętej, a 76,1% do bierzmowania.

Praktykowanie spowiedzi wśród badanych było zróżnicowane: 33,6% uczniów zadeklarowało, że w ogóle nie przystępuje do spowiedzi, 23,9% czyni to raz na kilka lat, 12,1% – raz w roku, a 24,2% – kilka razy w roku. Jedynie 6,3% respondentów przystępuje do spowiedzi regularnie, raz w miesiącu.

Aby sprawdzić, czy występują istotne różnice poziomu akceptacji różnych zjawisk wzbudzających spory moralne – takich jak aborcja, antykoncepcja, eutanazja czy zdrada małżeńska – zastosowano test Friedmana. Jest to test statystyczny przeznaczony do porównywania ocen kilku różnych zjawisk, gdy te same osoby (respondenci) wyrażają swoje opinie na ich temat. W odróżnieniu od zwykłych testów porównujących średnie, test Friedmana nie zakłada rozkładu normalnego danych, dzięki czemu dobrze nadaje się do analizy ocen udzielanych za pomocą skal porządkowych, takich jak skala akceptacji od 1 do 5.

Zastosowany w omawianych badaniach test Friedmana wykazał istotne statystycznie różnice w poziomie akceptacji poszczególnych zjawisk wywołujących kontrowersje moralne ($\chi^2(11) = 2266,27$; $p < 0,001$). Największą akceptację wśród uczniów znalazły: stosowanie środków antykoncepcyjnych (średnia ranga = 9,09), współżycie seksualne przed ślubem (8,90) oraz zapłodnienie *in vitro* (8,24). Najwyższe poziomy akceptacji odnotowano w odniesieniu do aborcji (7,00), eutanazji (6,86), rozwodu (6,74), surogacji (6,45), związków homoseksualnych (6,25) oraz badań genetycznych na embrionach (6,02). Najniższy poziom akceptacji dotyczył adopcji dzieci przez pary jedнопłciowe (5,40), korekty płci (5,04) oraz zdrady małżeńskiej (2,01)³⁰.

³⁰ Użyte skróty w analizach: M – Mean (średnia arytmetyczna): uśredniony wynik dla danej zmiennej (np. przeciętna ocena papieża na skali 1–7); SD – Standard Deviation (odchylenie standardowe): informuje, jak bardzo wyniki rozpraszają się wokół średniej – im wyższe SD, tym większe zróżnicowanie ocen; Md – Median (mediana): wartość środkowa, dzieląca zbiór wyników na dwie równe części – pokazuje, jaki wynik był najczęściej „w środku”; χ^2 – Chi-squared (statystyka chi-kwadrat): miara używana w teście Friedmana do oceny, czy różnice między ocenami są istotne statystycznie; df – Degrees of Freedom (liczba stopni swobody): liczba porównywanych kategorii minus jeden (dla trzech papieży d2); p – p-value (poziom istotności): im mniejszy, tym bardziej prawdopodobne, że różnice między ocenami nie są przypadkowe; zwykle istotność uznaje się dla $p < .05$; Średnia ranga – statystyka typowa dla testu Friedmana, pokazuje „pozycję” każdej zmiennej w rankingu ocen; im wyższa ranga, tym wyższe miejsce.

PORÓWNANIE AUTORYTETÓW PAPIEŻY

W celu porównania stopnia, w jakim trzej papieże postrzegani są jako autorytety moralne przez uczniów szkół średnich, również zastosowano test Friedmana. Wyniki wykazały istotne statystycznie różnice w ocenach trzech postaci, $\chi^2(2) = 766,98$, $p < 0,001$, co oznacza, że stopień uznania poszczególnych papieży za autorytety moralne różni się w sposób istotny statystycznie.

Jan Paweł II uzyskał najwyższą średnią ocenę ($M = 3,37$, $SD = 1,97$, $Md = 3,00$, średnia ranga = 2,50), co wskazuje na jego stosunkowo silną pozycję jako autorytetu moralnego. Benedykt XVI został oceniony najniżej ($M = 2,13$, $SD = 1,46$, $Md = 2,00$, średnia ranga = 1,67), natomiast Franciszek znalazł się pośrodku ($M = 2,29$, $SD = 1,53$, $Md = 2,00$, średnia ranga = 1,82). Wyniki te sugerują, że Jan Paweł II pozostaje najważniejszym punktem odniesienia moralnego dla polskiej młodzieży – prawdopodobnie ze względu na jego silną obecność w pamięci zbiorowej, programach szkolnych czy dyskursie publicznym.

We wszystkich trzech przypadkach respondenci wykorzystywali pełny zakres siedmiopunktowej skali ($Min = 1$, $Max = 7$), co wskazuje na dużą różnorodność opinii. Niemniej jednak statystyki tendencji centralnej sugerują umiarkowany – nie zaś wyjątkowo wysoki – poziom przypisywanego autorytetu.

W przypadku wszystkich trzech modeli regresji – dotyczących predyktorów postrzegania papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka jako autorytetów moralnych – dokonano oceny spełnienia podstawowych założeń analizy regresji liniowej. Histogramy standaryzowanych reszt wskazują, że rozkład błędów jest zbliżony do normalnego, choć nieznaczna asymetria pojawia się zwłaszcza w przypadku modelu dla Benedykta XVI. Wykresy normalności P-P pokazują, że punkty układają się blisko linii diagonalnej, co potwierdza spełnienie założenia normalności rozkładu reszt. Na wykresach rozrzutu reszt względem wartości przewidywanych nie zaobserwowano wyraźnych wzorców, co wskazuje na spełnienie założenia homoskedastyczności (stałości wariancji błędów). Dodatkowo wskaźniki współliniowości (Tolerancja i VIF) we wszystkich modelach mieszczą się w zalecanych granicach (Tolerancja $> 0,2$; VIF < 10), co pokazuje, że problem współliniowości między predyktorami nie występuje. Tym samym każdy z trzech modeli spełnia kluczowe założenia analizy regresji liniowej, umożliwiając interpretację uzyskanych współczynników regresji jako rzetelnych estymatorów siły i kierunku związku poszczególnych zmiennych niezależnych.

W każdym z trzech modeli wartość statystyki Durbin-Watsona mieściła się w akceptowalnym zakresie (Jan Paweł II: DW = 2,029; Benedykt XVI: DW = 2,042; Franciszek: DW = 1,959), co wskazuje na brak autokorelacji reszt.

JAN PAWEŁ II

Wyniki analizy regresji wskazują, że model przewidujący ocenę autorytetu moralnego papieża Jana Pawła II wśród młodzieży szkolnej jest statystycznie istotny ($F = 36\,482$; $p < 0,001$) i dobrze dopasowany. Wartość współczynnika determinacji R^2 wynosi 46,2%, co oznacza, że niemal połowa zmienności w odpowiedziach uczestników została wyjaśniona przez zastosowane zmienne niezależne.

Wyniki analizy regresji wskazują, że moralny autorytet Jana Pawła II jest w oczach młodzieży szkół średnich silnie związany z poziomem indywidualnej religijności oraz przekonaniami etycznymi uczniów. Na podstawie badania można stwierdzić, że autorytet papieża rośnie wraz z deklarowaną wiarą religijną – im silniejsze subiektywne poczucie wiary, tym wyższa ocena przypisywanego mu autorytetu. Podobna zależność dotyczy praktyk religijnych – zarówno częstsze uczestnictwo w obrzędach religijnych, jak i regularne przystępowanie do spowiedzi korelują z wyższym uznaniem dla osoby Papieża. Nieco słabszą rolę odgrywa udział w katechezie szkolnej, który wykazuje tendencję do wzmacniania pozytywnej oceny jego autorytetu moralnego.

Co interesujące, w modelu ujawnia się również dodatni związek poparcia dla metody zapłodnienia *in vitro*. Wyniki sugerują, że część młodych osób może żywić szacunek do Jana Pawła II, mimo że prezentuje dosyć liberalne podejście do wybranych kwestii bioetycznych. Może to świadczyć o symbolicznej roli papieża jako autorytetu moralnego niezależnie od zgodności z jego konkretnymi poglądami.

Z drugiej strony, analiza wykazała szereg czynników, które mają związek z obniżaniem autorytetu Jana Pawła II. Szczególnie istotne są tu liberalne postawy w zakresie moralności i bioetyki. Akceptacja rozwodów, eutanazji, aborcji oraz adopcji dzieci przez pary jedнопłciowe koreluje z niższą oceną Papieskiego autorytetu. Najsilniejszy negatywny związek wykazuje akceptacja adopcji przez pary homoseksualne – młodzież wyrażająca zgodę na takie rozwiązania zdecydowanie rzadziej uznaje Jana Pawła II za autorytet moralny. Istotnym czynnikiem okazuje się także płeć – mężczyźni rzadziej niż kobiety uznają Papieża za autorytet.

Podsumowując, autorytet Jana Pawła II wśród młodzieży jest w największym stopniu uwarunkowany religijnością oraz tradycyjnymi poglądami etycznymi. Warto jednak zwrócić uwagę na pewne napięcia wartości deklarowanych i wyznawanych (sprzeczność uznawania Jana Pawła II za autorytet z postawami bioetycznymi), takie jak wspomniany wyżej związek między poparciem dla zapłodnienia *in vitro* a pozytywną oceną Papieża, które mogą świadczyć o zmieniających się sposobach rozumienia autorytetu Jana Pawła II wśród młodego pokolenia.

Tabela 1. Czynniki związane z postrzeganiem Jana Pawła II jako autorytetu moralnego

Model		Współczynniki niestandaryzowane		Beta	t	p	Współliniowość	
		B	SE				Tolerancja	VIF
Autodeklaracja wiary	1-5	0,299	0,084	0,186	3,567	<0,001	0,466	2,144
Częstotliwość spowiedzi	1-5	0,214	0,081	0,144	2,647	0,008	0,429	2,333
Akceptacja rozvodu	1-5	-0,201	0,068	-0,134	-2,963	0,003	0,619	1,615
Akceptacja eutanazji	1-5	-0,163	0,075	-0,103	-2,160	0,031	0,562	1,779
Częstotliwość praktyk rel.	1-5	0,219	0,084	0,144	2,602	0,010	0,416	2,403
Katecheza w szkole	0=nie 1=tak	0,325	0,173	0,081	1,872	0,062	0,675	1,482
Akceptacja aborcji	1-5	-0,159	0,077	-0,112	-2,081	0,038	0,437	2,290
Akceptacja in-vitro	1-5	0,209	0,086	0,112	2,429	0,016	0,595	1,681
Akceptacja adopcji w r. homo	1-5	-0,183	0,060	-0,151	-3,047	0,002	0,516	1,938
Płeć	0=K 1=M	-0,476	0,171	-0,119	-2,793	0,005	0,701	1,427

Źródło: obliczenia autorów

BENEDYKT XVI

W przypadku Benedykta XVI model regresji ujawnia nieco słabszy, choć wciąż istotny związek między oceną jego autorytetu moralnego a wybranymi zmiennymi. Model ten wyjaśnia 28,9% wariancji odpowiedzi ($R^2 = 0,289$), co wskazuje na umiarkowaną siłę predykcyjną. Całość modelu jest statystycznie istotna ($F = 30\,450$, $p < 0,001$).

Wyniki jasno pokazują, że autorytet Benedykta XVI rośnie przede wszystkim wraz z poziomem deklarowanej wiary religijnej. Uczniowie, którzy określają siebie jako osoby wierzące, znacznie częściej postrzegają tego Papieża jako autorytet moralny. Związek ten jest bardzo wyraźny – najwyższy spośród wszystkich zmiennych w modelu. Istotną rolę odgrywa również uczestnictwo w katechezie – młodzież, która uczestniczy w lekcjach religii, rzadziej odrzuca autorytet Papieża. Podobny efekt zauważalny jest u osób zaangażowanych w ruchy religijne, które również częściej wskazują Benedykta XVI jako autorytet moralny.

Co interesujące, pozytywny związek z oceną autorytetu Papieża wykazuje także postawa wobec metody zapłodnienia *in vitro*. Mimo że sam Papież znany był z jednoznacznej krytyki tej metody³¹, młodzież, która dopuszcza możliwość jej stosowania, niekoniecznie odrzuca jego autorytet – przeciwnie, może wiązać go z bardziej ogólnym symbolem duchowego przewodnictwa niż z literalnym stosowaniem doktryny.

Z drugiej strony, istotnym czynnikiem obniżającym autorytet Benedykta XVI w oczach młodzieży jest aprobatą stosowania antykoncepcji. Im większa akceptacja dla tej formy regulacji płodności, tym niższy poziom uznania dla Papieża. Podobna zależność dotyczy również stosunku do badań genetycznych na embriionach – osoby akceptujące takie działania wykazują większy dystans wobec autorytetu Papieża. Obydwa te wyniki sugerują, że Benedykt XVI bywa szczególnie wiązany z konserwatywnym stanowiskiem w zakresie etyki seksualnej i bioetyki, jego ocena wśród młodych jest zatem silnie zależna od akceptacji tych norm.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ocena autorytetu moralnego Benedykta XVI zależy w dużej mierze od religijnego zaangażowania respondentów i ich postaw wobec kontrowersyjnych kwestii bioetycznych. Wyraźnie zauważalny jest wzrost uznania dla Papieża wśród osób bardziej zaangażowanych religijnie, a także tych, które akceptują tradycyjne normy etyczne. Jednocześnie rozbieżności poglądów bioetycznych w kwestiach takich, jak antykoncepcja czy badania na embriionach, istotnie obniżają ocenę jego autorytetu. W porównaniu z Janem Pawłem II, postrzeganie Benedykta XVI wydaje się silniej powiązane ze zgodnością światopoglądową respondentów.

Tabela 2. Czynniki związane z postrzeganiem Benedykta XVI jako autorytetu moralnego

Model		Współczynniki niestandardyzowane		Beta	T	p	Współliniowość	
		B	SE				Tolerancja	VIF
Autodeklaracja wiary	1-5	0,325	0,058	0,266	5,631	<0,001	0,731	1,368
Akceptacja antykoncepcji	1-5	-0,426	0,082	-0,254	-5,188	<0,001	0,680	1,470
Katecheza	0=nie 1=tak	0,439	0,132	0,144	3,324	<0,001	0,865	1,156
Przynależność do ruchów katol.	0=nie 1=tak	0,760	0,314	0,105	2,424	0,016	0,878	1,139
Akceptacja <i>in-vitro</i>	1-5	0,215	0,073	0,152	2,962	0,003	0,624	1,603
Akceptacja badań genet. (embryony)	1-5	-0,163	0,062	-0,130	-2,645	0,008	0,677	1,478

Źródło: obliczenia autorów

³¹ Por. J. M a r i a ń s k i, *Godność ludzka i jej zagrożenia w nauczaniu społeczno-moralnym Papieża Benedykta XVI*, „Copernicus Political and Legal Studies” 3(2024) nr 3, s. 35.

FRANCISZEK

Wyniki analizy regresji pokazują, że moralny autorytet papieża Franciszka w oczach młodzieży jest w najmniejszym stopniu spośród uwzględnionych w badaniu papieży zależny od uwzględnionych zmiennych. Model wyjaśnia 20,0% wariancji ocen ($R^2 = 0,200$), co oznacza relatywnie słabszą siłę predykcyjną. Mimo to model jest statystycznie istotny ($F = 22\ 757$, $p < 0,001$).

Najsilniejszym pozytywnym predyktorem uznania papieża Franciszka za autorytet moralny jest autodeklaracja wiary religijnej. Osoby deklarujące wyższy poziom wiary znacząco częściej uznają go za ważną postać moralną. Podobnie jak w przypadku pozostałych papieży, również udział w katechezie sprzyja wyższym ocenom jego autorytetu. Uczniowie uczestniczący w lekcjach religii częściej utożsamiają się z postawą i przesłaniem Franciszka.

W modelu widoczna jest również interesująca zależność dotycząca metody zapłodnienia *in vitro*. Młodzież wyrażająca akceptację dla tej metody częściej ocenia papieża Franciszka jako autorytet moralny niż ma to miejsce w przypadku pozostałych papieży. Może to wskazywać na bardziej inkluzyjne i otwarte rozumienie jego roli – Papież ten bywa postrzegany jako osoba otwarta na dialog i mniej bezpośrednio utożsamiana z doktrynalnym rygoryzmem Kościoła.

Z kolei z obniżeniem oceny autorytetu Franciszka wiążą się przede wszystkim dwie zmienne. Pierwszą z nich jest akceptacja antykoncepcji – uczniowie, którzy są bardziej liberalni w tej kwestii, rzadziej postrzegają go jako moralny autorytet. Drugim czynnikiem jest płeć – chłopcy rzadziej niż dziewczęta wskazują papieża Franciszka jako autorytet moralny, co pozostaje zgodne z tendencjami obserwowanymi również w ocenach papieża Jana Pawła II (w modelu B16 płeć nie jest predyktorem wyjaśniającym).

Podsumowując, należy stwierdzić, że wizerunek papieża Franciszka w oczach młodzieży jest silnie związany z ogólnym poziomem religijności, ale także z postrzeganiem go jako postaci otwartej i mniej związanej z jednoznaczną interpretacją nauki Kościoła. W odróżnieniu od Benedykta XVI czy Jana Pawła II, w jego przypadku dostrzegalna jest większa tolerancja młodych wobec niepełnej zgodności światopoglądowej.

JAN PAWEŁ II

PAPIEŻ TRADYCJI I TOŻSAMOŚCI NARODOWEJ

Autorytet Jana Pawła II jest wyraźnie najsilniej zakorzeniony w religijności – i to na wielu poziomach. Liczy się nie tylko deklaracja wiary, lecz także praktyka religijna (spowiedź, udział w nabożeństwach) czy stopień zgodności z nauczaniem Kościoła w kwestiach etycznych (na przykład sprzeciw wobec

Tabela 3. Czynniki związane z postrzeganiem Franciszka jako autorytetu moralnego

Model		Współczynniki niestandardyzowane		Beta	t	p	Współliniowość	
		B	SE				Tolerancja	VIF
Autodeklaracja wiary	1-5	0,394	0,062	0,311	6,355	<0,001	0,765	1,306
Katecheza	0=no 1=yes	0,540	0,145	0,171	3,732	<0,001	0,872	1,147
Płeć	0=K 1=M	-0,324	0,147	-0,103	-2,203	0,028	0,849	1,179
Akceptacja antykoncepcji	1-5	-0,292	0,090	-0,169	-3,255	0,001	0,685	1,460
Akceptacja in-vitro	1-5	0,203	0,077	0,138	2,644	0,009	0,673	1,486

Źródło: obliczenia autorów

rozwodów, eutanazji, aborcji czy adopcji dzieci przez pary homoseksualne). Można to tłumaczyć symbolicznym i historycznym statusem Jana Pawła II jako Papieża Polaka, który dla wielu pokoleń uosabiał nie tylko Kościół, ale i polskość, godność narodową, walkę z komunizmem³². W przypadku młodzieży przekaz ten nie jest kształtowany przez osobiste doświadczenie i najczęściej dokonuje się w rodzinie – stąd silny związek z socjalizacją religijną³³.

Warto zauważyć, że w przypadku Jana Pawła II liberalne poglądy bioetyczne respondentów bardzo wyraźnie wiążą się z obniżeniem oceny jego autorytetu – to jedyny z trzech papieży, w odniesieniu do którego niemal wszystkie liberalne postawy moralne korelują ujemnie z uznaniem autorytetu moralnego. Sugeruje to, że młodzież, która przyjmuje liberalne wartości, świadomie dystansuje się od postaci Jana Pawła II jako symbolu tradycyjnego nauczania moralnego³⁴. Uważają go oni nie tylko za papieża, lecz także za wyraziciela określonej wizji świata.

BENEDYKT XVI PAPIEŻ ZASAD I DOKTRYNY

Autorytet Benedykta XVI wiąże się w mniejszym stopniu z emocjonalnym oddziaływaniem jego osoby, a w większym z doktryną i konserwatyw-

³² Por. A.P. De B a t t i s t a, *The Idea of Europe in the Work of Popes John Paul II, Benedict XVI, and Francis*, „Religions” 16(2025) nr 3, s. 3.

³³ Por. R.T. P t a s z e k, *Odejsie od Transcendencji. Współczesna młodzież polska wobec religii i duchowości*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 38(2025) nr 1(149), s. 180n.

³⁴ Por. J. M a r i a ń s k i, *Migracje eschatologiczne. Postawy młodzieży szkolnej ze wsi, małych i dużych miast wobec eutanazji*, w: *Małe Miasta. Ruch i zmiana*, red. M. Zemło, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2024, s. 723n.

nym nauczaniem. Tu także obserwujemy istotną zależność od poziomu wiary i uczestnictwa w katechezie czy ruchach religijnych. Co ciekawe, nawet większa akceptacja dla zapłodnienia *in vitro* nie wyklucza uznania autorytetu Papieża, co sugeruje, że niektórzy młodzi potrafią oddzielić konkretne stanowiska etyczne od ogólnej oceny osoby.

Z drugiej strony, akceptacja antykoncepcji czy badań na embrionach obniża ocenę autorytetu Benedykta XVI. Może to świadczyć o tym, że jego pontyfikat był w większym stopniu odbierany jako urzędowy, intelektualny i doktrynalny – a przez to mniej elastyczny i mniej podatny na symboliczną reinterpretację³⁵. Młodzież, której światopogląd różni się od oficjalnego stanowiska Kościoła, może tu widzieć brak przestrzeni na dialog.

FRANCISZEK PAPIEŻ OTWAROŚCI

W przypadku papieża Franciszka dostrzegamy najniższy poziom wyjaśnienia autorytetu przez religijność – model tłumaczy jedynie 20,0% wariancji. Oznacza to, że młodzież ocenia jego autorytet bardziej niezależnie od typowych wskaźników religijności i przekonań bioetycznych czy zmiennych społeczno-demograficznych. Choć nadal występuje prawidłowość, że osoby wierzące częściej traktują go jako autorytet, to jego odbiór jest mniej spolaryzowany światopoglądowo.

Najniższy, choć istotny statystycznie poziom wyjaśnialności autorytetu papieża Franciszka przez zmienne religijne, przekonania moralne oraz czynniki społeczno-demograficzne sugeruje istotną zmianę w sposobie, w jaki młodzież odbiera autorytet papieski. Franciszek nie był już postrzegany jako klasyczny strażnik ortodoksji – jak Jan Paweł II czy Benedykt XVI – lecz jako symbol otwartości, dialogu i empatii wobec wykluczonych. Nie przemawia językiem nakazów moralnych, lecz gestów i obecności. Jego przekaz był mniej doktrynalny, a bardziej emocjonalny i relacyjny. Jak pokazuje Joel Harrison³⁶, Franciszek mocno akcentował wolność sumienia i pluralizm, które stawiał ponad jednolitym systemem norm. William McCormick³⁷ dodaje, że jego głos wymykał się prostym etykietom ideologicznym i nie dawał się zawłaszczyć ani przez konserwatyzm, ani przez populizm. W efekcie młodzi ludzie mogą dziś postrzegać papieski auto-

³⁵ Por. P.A. McGavin, *Responding to the Moral Theology Inheritance of Benedict XVI in the Era of Francis I*, „Pacifica” 27(2014) nr 3, s. 285n.

³⁶ Por. J. Harrison, *Pope Francis, True Religion, and Religious Liberty*, „Journal of Law and Religion” 33(2018) nr 3, s. 447n.

³⁷ Por. W. McCormick, *The Populist Pope?: Politics, Religion, and Pope Francis*, „Politics and Religion” 14(2021) nr 1, s. 162n., 168.

rytet moralny nie tyle przez pryzmat doktryny religijnej, ile jako figurę uniwersalną – zakorzenioną raczej w wartościach humanistycznych niż konfesyjnych³⁸.

Współczesne rozumienie autorytetu moralnego w Kościele katolickim coraz częściej odchodzi od sformalizowanego, sztywnego modelu nauczania normatywnego, większy nacisk kładziony jest na relacje, obecność i solidarność. Jak zauważa Mirosław Kalinowski³⁹, istotą katolickiego rozumienia relacji społecznych staje się postawa odpowiedzialności i troski o innych, wyrażająca się w gotowości do udzielania wsparcia, budowania zaufania oraz afirmacji godności drugiego człowieka także wtedy, gdy reprezentuje on odmienne poglądy. Tego typu podejście, eksponujące wspólnotowy i otwarty wymiar Kościoła, wpisuje się w sposób, w jaki młodzież może odbierać papieża Franciszka: nie tyle jako stróża moralnych granic, ile jako autorytet oparty na bliskości i wrażliwości społecznej, realizowany poprzez relacyjność, dialog i ethos troski społecznej.

ZAPŁODNIENIE IN VITRO A AUTORYTET PAPIEŻY

Dodatni związek między akceptacją zapłodnienia in vitro a oceną autorytetu moralnego papieża pojawia się we wszystkich trzech analizowanych przypadkach – Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. Może to zaskakiwać, zwłaszcza że Kościół jednoznacznie krytykuje tę praktykę jako moralnie niedopuszczalną⁴⁰. To właśnie to napięcie odsłania interesujący proces: młodzi ludzie zdają się coraz częściej oddzielać nauczanie Kościoła od osobistego wizerunku jego przywódców.

We wszystkich trzech przypadkach autorytet papieski uzyskuje wyższe oceny wśród osób akceptujących zapłodnienie in vitro. W szczególności papież Franciszek, choć w tej kwestii nieodmiennie reprezentuje stanowisko Kościoła, odbierany jest jako bardziej otwarty – i właśnie to może tłumaczyć silniejszy efekt w jego przypadku⁴¹. Wrażenie większej empatii i mniej surowej narracji moralnej, używanie języka towarzyszenia może zwiększać identyfikację nawet wśród tych, którzy stoją poza oficjalną ortodoksją.

³⁸ Zob. D.Q. Tran, L.C. Spears, *Servant-Leadership and Community: Humanistic Perspectives from Pope John XXIII and Robert K. Greenleaf*, „Humanistic Management Journal” 5(2020) nr 1, s. 117-131.

³⁹ Por. M. Kalinowski, *The Importance of Catholic Social Coexistence Rules for the Effectiveness of Provided and Received Support*, „Journal of Modern Science” 53(2023) nr 4, s. 318n.

⁴⁰ Zob. W.F. Colliton, *In Vitro Fertilization and the Wisdom of the Roman Catholic Church*, „The Linacre Quarterly” 74(2007) nr 1, s. 10-29.

⁴¹ Por. J.M. Dey, G.T. Fairhurst, *Dialectical Tensions in the Narrative Discourse of Donald J. Trump and Pope Francis*, „Leadership” 15(2019) nr 2, s. 165.

Nie musi to oznaczać, że młodzi ignorują nauczanie Kościoła – raczej wybierają z niego to, co uznają za zgodne z ich subiektywnym sposobem rozumienia kwestii moralnych i społecznych⁴². In vitro może być tu postrzegane nie tyle jako kontrowersyjna kwestia bioetyczna, lecz procedura medyczna w konkretnej życiowej sytuacji związanej z pragnieniem rodzicielstwa. Jednocześnie nie można wykluczyć, że część młodych ludzi ocenia tę praktykę bez pełnej znajomości związanych z nią kontrowersji moralnych i etycznych, co potwierdzają badania wskazujące na ograniczoną świadomość bioetyczną młodzieży⁴³. W tym sensie autorytet moralny papieża przestaje być oceniany wyłącznie w kategoriach doktrynalnych, a coraz częściej w perspektywie empatii i gotowości do zrozumienia indywidualnych sytuacji życiowych.

PLEĆ JAKO UNIWERSALNY CZYNNIK RÓŻNICUJĄCY

W dwóch z trzech analizowanych modeli mężczyźni rzadziej wskazywali papieża jako autorytety moralne, co oznacza, że płeć istotnie różnicowała tę ocenę w przypadku Jana Pawła II i Franciszka. Może to świadczyć o bardziej sceptycznym lub zdystansowanym stosunku chłopców do instytucji religijnej lub o odmiennej socjalizacji płciowej w zakresie zaufania do autorytetów. Dziewczęta, socjalizowane częściej w zakresie wartości wspólnotowych i relacyjnych, mogą być bardziej otwarte na uznanie autorytetu moralnego, zwłaszcza w sferze religii⁴⁴. Dotychczasowe badania społeczne jasno pokazują, że w polskim społeczeństwie to kobiety częściej wykazywały wyższą deklarowaną religijność oraz wyższy poziom tak zwanego. parametru konsekwencyjnego, czyli spójności między wyznawaną wiarą a praktyką⁴⁵.

Warto jednak zaznaczyć, że zależność między płcią a religijnością nie ma charakteru uniwersalnego, lecz przyjmuje odmienne formy w różnych kontekstach kulturowych i społeczeństwach o zróżnicowanym stopniu pluralizacji

⁴² Por. V.E. Gil, *When Sally Became Harry and the Church Went OMG: Gen Z, Gender Identity, and the Christian Church*, „On Knowing Humanity Journal” 9(2025) nr 1, s. 10.

⁴³ M. Kalinowski, I. Niewiadomska, S. Fel, J. Kozak, *The Social Perception of pope John Paul II: A Cross-sectional Study among University Students and Young Adults*, „International Studies in Catholic Education” 2025, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19422539.2025.2543880>.

⁴⁴ Zob. G.T. Lefevor, L.J.A. Bouton, E.B. Davis, S.J. Skidmore, I.H. Meyer, *Correlates of Christian Religious Identification and Deidentification among Sexual and Gender Minorities: A U.S. Probability Sample*, „Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity” 12(2023) nr 3, s. 496-507.

⁴⁵ Por. J. Kozak, *Małżeństwo i rodzina w świadomości nupturientów w Polsce i Wielkiej Brytanii. Studium Socjologiczne na 120-lecie Polskiej Misji Katolickiej Anglii i Walii*, Wydawnictwo Gaudium, Lublin 2015, s. 121-130.

religijnej. Wyniki badań prowadzonych wśród studentów europejskich sugerują, że w niektórych krajach obserwuje się zanik lub osłabianie tradycyjnego zróżnicowania religijności ze względu na płeć, a niekiedy nawet odwrócenie dotychczasowego układu, w którym kobiety wykazywały wyższy poziom religijności niż mężczyźni. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w społeczeństwach bardziej pluralistycznych, gdzie mężczyźni coraz częściej wykazują wysoki poziom religijności i traktują ją jako element indywidualnej tożsamości, nie zaś obowiązku kulturowego⁴⁶. W tym kontekście obserwowane w Polsce różnice między kobietami i mężczyznami mogą być częściowo związane z dominującym dotąd modelem kultury, w którym przypisywano płciom odmienne wzorce w sferze religijnej. Jednocześnie możliwe jest, że także te uwarunkowania stopniowo podlegają przemianom, co wymaga dalszych badań.

*

Zebrane wyniki umożliwiają identyfikację czynników warunkujących sposób, w jaki młode pokolenie postrzega autorytet moralny papieży. Analiza wskazuje na wyraźne różnice między oceną poszczególnych pontyfikatów: w przypadku Jana Pawła II, który cieszy się najwyższym poziomem uznania, istotnym wpływającym na taką ocenę czynnikiem pozostaje religijność młodego człowieka, silna, regularnie praktykowana i zgodna z nauczaniem Kościoła. W przypadku Franciszka uznanie autorytetu pojawia się także wśród osób o mniej konserwatywnym profilu światopoglądowym, co może sugerować, że jego wizerunek nie jest wiązany wyłącznie z doktrynalną jednoznacznością, lecz również z postawą dialogu i duszpasterskiej otwartości. Z kolei autorytet Benedykta XVI wydaje się najsłabiej umocowany w świadomości młodzieży – jego postrzeganie pozostaje silnie uzależnione od zgodności światopoglądu respondentów z nauczaniem Kościoła, co ogranicza uniwersalność tego autorytetu i jego komunikacyjną otwartość.

Można więc powiedzieć, że autorytet moralny traci charakter przynależnościowy, a zyskuje wymiar relacyjny – oparty na odbiorze osoby, a nie doktryny. W dłuższej perspektywie może to oznaczać, że Kościół, by zachować swój wpływ moralny, będzie musiał nie tylko bronić treści nauczania, ale także odnaleźć nowy język obecności – odpowiadający wrażliwości kolejnych pokoleń.

Prezentowane badanie, choć pozwala na określenie istotnych zależności, nie jest wolne od ograniczeń. Zidentyfikowane predyktory pozwalają na sto-

⁴⁶ Por. S. F e l, J. K o z a k, *University Students' Religiosity in the United Kingdom and Poland: An Exploration of Sociodemographic Determinants*, „British Educational Research Journal” 51(2025) nr 3, s. 1414.

sunkowo silne wyjaśnienie postrzegania autorytetu Jana Pawła II – zwłaszcza w odniesieniu do cech społeczno-demograficznych, wymiarów religijności i światopoglądu. W przypadku Benedykta XVI i Franciszka siła wyjaśnienia jest zauważalnie niższa, co sugeruje, że mechanizmy budowania autorytetu tych postaci są bardziej złożone i nie w pełni uchwytnie za pomocą przyjętego zestawu zmiennych. Może to świadczyć o rosnącym znaczeniu innych czynników – związanych z osobistymi doświadczeniami respondentów, ich wrażliwością społeczną czy ogólnym stylem komunikacji – których badanie to nie obejmowało. Z tego względu uzyskane wyniki należy traktować jako punkt wyjścia do dalszych analiz – poszerzonych o nowe wskaźniki ilościowe, a także o jakościowe wymiary odbioru autorytetu moralnego w kontekście religii.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

- Bennett, W. Lance, and Steven Livingston. "A Brief History of the Disinformation Age: Information Wars and the Decline of Institutional Authority." In *Streamlining Political Communication Concepts: Updates, Changes, Normalcies*. Edited by Susana Salgado and Stylianos Papathanassopoulos. Cham: Springer International Publishing, 2023.
- Berłowski, Jan. *Pontyfikat papieża Franciszka w opinii Polaków*. Warszawa: Fundacja CBOS, 2014.
- Boguszewski, Rafał. *Polacy o pontyfikacie papieża Benedykta XVI*. Warszawa: Fundacja CBOS, 2013. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rc=t=j&opi=89978449&url=https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_039_13.PDF&ved=2ahUKEwjR3saVn7iRAXUoUFUIHWLHAUQQFnoECBcQAQ&usg=AOvVaw2orE8f-2i3E7PA0jLgC7k2.
- Borowik, Irena. "The Role of Religion in Transformations of Identity in Poland." In *Countering the Global: Anti-Global Religion, Global Dissent and Multiple Globalisms*. Edited by Brian Arly Jacobsen, Morten Warmind, Peter B. Andersen, and Annika Hvithamar. Leiden: Brill, 2025.
- Colliton, William F. "In Vitro Fertilization and the Wisdom of the Roman Catholic Church." *The Linacre Quarterly* 74, no. 1 (2007): 10–29.
- Davie, Grace. *Religion in Modern Europe: A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Davie, Grace. *The Sociology of Religion: A Critical Agenda*. Los Angeles: Sage, 2013.
- DeBattista, André P. "The Idea of Europe in the Work of Popes John Paul II, Benedict XVI, and Francis." *Religions* 16, no. 3 (2025): 1–12.
- Deye, Joseph M., and Gail T. Fairhurst. "Dialectical Tensions in the Narrative Discourse of Donald J. Trump and Pope Francis." *Leadership* 15, no. 2 (2019): 152–78.
- Fel, Stanisław, and Jarosław Kozak. "University Students' Religiosity in the United Kingdom and Poland: An Exploration of Sociodemographic Determinants." *British Educational Research Journal* 51, no. 3 (2025): 1401–20.

- Fel, Stanisław, Marek Wódka, and Magdalena Zdun. *Aksjologiczne podstawy ładu społeczno-gospodarczego*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2019.
- George, Sherron. "Report on Pope Francis and the 2013 World Youth Day." *International Bulletin of Missionary Research* 38, no. 2 (2014): 74–78.
- Gil, Vincent E. "When Sally Became Harry and the Church Went OMG: Gen Z, Gender Identity, and the Christian Church." *On Knowing Humanity Journal* 9, no. 1 (2025): 1–17.
- Guzek, Damian. "Papież Jan Paweł II, Benedykt XVI i Franciszek w relacjach polskich dzienników. Przypadek sede vacante z 2013 roku." In *Wielkość czy autorytet? Jan Paweł II w przekazach polskich mediów podczas jego kanonizacji*. Edited by Jerzy Olędzki and Teresa Sasińska-Klas. Warszawa: Stowarzyszenie Absolwentów Dzieło, 2016.
- Harrison, Joel. "Pope Francis, True Religion, and Religious Liberty." *Journal of Law and Religion* 33, no. 3 (2018): 447–80.
- Hułas, Maciej. "Życie publiczne i moralność." *Zeszyty Naukowe KUL* 60, no. 2 (2018): 399–415.
- Kalinowski, Mirosław. "The Importance of Catholic Social Coexistence Rules for the Effectiveness of Provided and Received Support." *Journal of Modern Science* 53, no. 4 (2023): 308–29.
- Kalinowski, Mirosław, Iwona Niewiadomska, Stanisław Fel, and Jarosław Kozak. "The Social Perception of Pope John Paul II: A Cross-sectional Study among University Students and Young Adults." *International Studies in Catholic Education* (2025): 1–17. Taylor & Francis Online, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19422539.2025.2543880>.
- Kozak, Jarosław. *Dzieci postmoderny? Studium socjologiczne nad religijnością studentów*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia, 2014.
- Kozak, Jarosław. *Małżeństwo i rodzina w świadomości nupturientów w Polsce i Wielkiej Brytanii: Studium Socjologiczne na 120-lecie Polskiej Misji Katolickiej Anglii i Walii*. Lublin: Wydawnictwo Gaudium, 2015.
- Królikowska, Anna Małgorzata. *Zachowanie, porzucanie, dekonstrukcja: Religia w świadomości młodzieży studenckiej*. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2013.
- Krzyżak, Tomasz. "Jan Paweł II jest autorytetem dla młodych? Znamy wyniki sondażu." April 02, 2025. Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art42049011-jan-pawel-ii-jest-autorytetem-dla-mlodych-znamy-wyniki-sondazu>.
- Lefevor, G. Tyler, Lauren J. A., Bouton, Edward B. Davis, Samuel J. Skidmore, and Ilan H. Meyer. "Correlates of Christian Religious Identification and Deidentification among Sexual and Gender Minorities: A U.S. Probability Sample." *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity* 12, no. 3 (2023): 496–507.
- Luckmann, Thomas, Tom Kaden, and Bernt Schnettler. *The Invisible Religion: The Problem of Religion in Modern Society*. London: Routledge, 2022.
- Łobocki, Mieczysław. *Metody i techniki w badaniach pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2009.

- Mariański, Janusz. "Godność ludzka i jej zagrożenia w nauczaniu społeczno-moralnym papieża Benedykta XVI." *Copernicus Political and Legal Studies* 3, no. 3 (2024): 28–44.
- Mariański, Janusz. "Migracje eschatologiczne: Postawy młodzieży szkolnej ze wsi, małych i dużych miast wobec eutanazji." In *Male Miasta: Ruch i zmiana*. Edited by Mariusz Zemło. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2024.
- Mąkosa, Paweł M., and Piotr Rozpędowski. "Youth Attitudes Toward the Catholic Church in Poland: A Pastoral Perspective." *Practical Theology* 16, no. 1 (2023): 69–81.
- McCormick, William. "The Populist Pope?: Politics, Religion, and Pope Francis." *Politics and Religion* 14, no. 1 (2021): 159–81.
- McGavin, Patrick A. "Responding to the Moral Theology Inheritance of Benedict XVI in the Era of Francis I." *Pacifica* 27, no. 3 (2014): 271–93.
- McLarren, Katharina. "The Silence of the Roman Catholic Church on the Ukraine War." *The Review of Faith & International Affairs* 22, no. 1 (2024): 97–101.
- Niewiadomska, Iwona. "Młodzież." In *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu*. Edited by M. Kalinowski. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2005.
- Norris, Pippa, and Ronald Inglehart. *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Okupnik, Małgorzata. "Cień Kaina': Temat wojny w wypowiedziach papieża Franciszka." *Człowiek i Społeczeństwo* 54 (2022): 151–67.
- Ptaszek, Robert T. "Odejscie od Transcendencji: Współczesna młodzież polska wobec religii i duchowości." *Ethos: Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL* 38, no. 1 (149) (2025): 172–87.
- Roguska, Beata. *O społecznym autorytecie Kościoła*. Warszawa: Fundacja CBOS, 2022.
- Szczygielski, Dominik. *Etos małżeńsko-rodzinny w warunkach polskiego społeczeństwa konsumpcyjnego: Studium socjologiczne*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2020.
- Tran, Dung Q., and Larry C. Spears. "Servant-Leadership and Community: Humanistic Perspectives from Pope John XXIII and Robert K. Greenleaf." *Humanistic Management Journal* 5, no. 1 (2020): 117–31.
- Zarzycka, Beata, Kamil Tomaka, Annette Mahoney, and Radosław Rybarski. "Relationship Stability in a Polish Cultural Setting: A Moderated Mediation Model of Acceptance of Transcendence, Sanctification, and Religious Literalism." *Marriage & Family Review* 61, no. 2 (2025): 107–29.
- Zemło, Mariusz. *Aksjonormatywne orientacje uczniów szkół ponadpodstawowych*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2019.

ABSTRAKT / ABSTRACT

Mirosław KALINOWSKI, Iwona NIEWIADOMSKA, Jarosław KOZAK – Autorytet moralny trzech papieży w opinii młodzieży szkół średnich: analiza uwarunkowań światopoglądowych i religijnych

DOI 10.12887/38-2025-4-152-20

Religijność młodego pokolenia w Polsce ulega dynamicznym przemianom, co wpływa m.in. na sposób postrzegania papieży jako autorytetów w szerszym kontekście społecznym. Celem badania była analiza czynników postrzegania trzech ostatnich papieży jako autorytetów moralnych przez młodzież polską. Na reprezentatywnej próbie ($n = 1029$) zastosowano modele regresji oparte na danych ilościowych z ogólnopolskiego badania uczniów szkół średnich. We wszystkich trzech przypadkach najsilniejszym predyktorem autorytetu moralnego była deklarowana wiara. Najczęściej za autorytet uznawany był Jan Paweł II, którego pozycja była silnie zakorzeniona w tradycyjnych wskaźnikach religijności. Franciszek zajmował miejsce pośrednie, a jego odbiór wśród badanych wiązał się z postrzeganą otwartością na współczesne kwestie moralne, takie jak stosowanie metody *in vitro*. Benedykta XVI najrzadziej wskazywano jako autorytet moralny, a jego postrzeganie opierało się m.in. na sprzeciwie wobec antykoncepcji, co podkreśla znaczenie doktrynalnej zgodności. Wyniki wskazują, że dla młodego pokolenia autorytet moralny nie opiera się wyłącznie na tradycyjnych wskaźnikach religijności, lecz także na sposobie, w jaki postać papieża odpowiada na ich wrażliwość moralną i społeczną oraz doświadczenia, co sugeruje zmianę mechanizmów, poprzez które młode pokolenie rozpoznaje autorytety moralne, oraz potrzebę dalszych badań nad relacyjnym i emocjonalnym wymiarem ich odbioru.

Słowa kluczowe: autorytet moralny, Jan Paweł II, Benedykt XVI, papież Franciszek, młodzież szkół średnich, postawy światopoglądowe, religijność

Kontakt: Katedra Nauk o Rodzinie, Instytut Nauk Teologicznych, Wydział Teologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin (Mirosław Kalinowski); Katedra Psychoprofilaktyki Społecznej, Instytut Psychologii, Wydział Nauk Społecznych i Technicznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin (Iwona Niewiadomska); Katedra Katolickiej Nauki Społecznej i Socjologii Moralności, Instytut Nauk Socjologicznych, Wydział Nauk Społecznych i Technicznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin (Jarosław Kozak)

E-mail: rektorat@kul.pl (Mirosław Kalinowski); iwona.niewiadomska@kul.pl (Iwona Niewiadomska); jaroslaw.kozak@kul.pl (Jarosław Kozak)

ORCID 0000-0002-4611-3380 (Mirosław Kalinowski); 0000-0002-0244-2748 (Iwona Niewiadomska); 0000-0003-1048-8575 (Jarosław Kozak)

Mirosław KALINOWSKI, Iwona NIEWIADOMSKA, Jarosław KOZAK, The Moral Authority of Three Popes Among High School Students: An Analysis of Worldview and Religious Determinants

DOI 10.12887/38-2025-4-152-20

The religiosity of the younger generation in Poland is undergoing a dynamic change which, in particular, influences the perception of popes as moral authorities in a broader social context. The aim of the study was to analyze the factors shaping Polish youth's perception of the past three popes as moral authorities. Regression models were applied to data from a representative nationwide sample of secondary school students ($n = 1029$). Across all three models, the strongest predictor of moral authority was declared faith. John Paul II was most frequently recognized as an authority, with his position strongly rooted in traditional indicators of religiosity. Francis occupied an intermediate position, and his reception among respondents was associated with perceived openness to contemporary moral issues, such as in vitro fertilization. Benedict XVI was least often indicated as a moral authority, and his perception was shaped, among other factors, by his opposition to contraception, highlighting the importance of doctrinal conformity. The results suggest that for the younger generation, moral authority is not based solely on traditional indicators of religiosity but also on how a pope responds to their moral and social sensibilities and lived experiences. This points to changing mechanisms through which young people recognize moral authorities and underscores the need for further research on the relational and emotional dimensions of such perceptions.

Keywords: moral authority, John Paul II, Benedict XVI, Pope Francis, secondary school youth, worldview attitudes, religiosity

Contact: Department of Family Sciences, Institute of Theological Sciences, Faculty of Theology, John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland (Mirosław Kalinowski); Chair of Social Psychoprevention, Institute of Psychology, Faculty of Social and Technical Sciences, John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland (Iwona Niewiadomska); Chair of Catholic Social Thought and Socioeconomic Ethics, Institute of Sociological Sciences, Faculty of Social and Technical Sciences John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland (Jarosław Kozak)

E-mail: rektorat@kul.pl (Mirosław Kalinowski); iwona.niewiadomska@kul.pl (Iwona Niewiadomska); jaroslaw.kozak@kul.pl (Jarosław Kozak)

ORCID 0000-0002-4611-3380 (Mirosław Kalinowski); 0000-0002-0244-2748 (Iwona Niewiadomska); 0000-0003-1048-8575 (Jarosław Kozak)